

Kadernota Erfgoed

Verleden vitaal in het heden

Vastgesteld door de gemeenteraad op 4 juli 2012

Gemeente

Bodegraven Reeuwijk

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Visie op erfgoed	4
2.1	Hoofdpijnen	4
2.2	De focus	4
2.3	Erfgoed als inspiratiebron	5
2.4	De rol van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk	6
2.5	Uitvoerbaarheid	7
2.5.1	Erfgoedcommissie	7
2.5.2	Financieel	7
2.5.3	Juridisch	7
2.5.4	Communicatie	7
3	Cultuurhistorische waarde	
3.1	Verankering van waarden in de ruimtelijke ordening	9
3.2	Monumenten	9
3.2.2	Onderzoek en bescherming	10
3.2.3	Financiële aspecten	10
3.3	Landschap	12
3.3.1	Zichtbare ontwikkelingen	12
3.3.2	Cultuurlandschap	12
3.3.3	Druk op het landschap	13
3.3.4	Conclusies	13
3.4	Archeologie	13
3.4.1	Algemeen	13
3.4.2	Provinciaal beleid	14
3.4.3	Gemeentelijk beleid	15
3.4.4	Verankering van archeologische waarden in bestemmingsplannen	15
3.4.5	Financiële aspecten	18
Bijlagen		
	Bijlage 1: De geschiedenis van Bodegraven-Reeuwijk in het kort	20
	Bijlage 2: Rapporten en publicaties specifiek van/over de gemeenten Bodegraven en Reeuwijk	25
	Bijlage 3: Rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten	29
	Bijlage 4: Regelgeving	33
	Bijlage 5: Samenstelling Monumentencommissie	38

1. Inleiding

Door wetswijzigingen en een fusie tussen de twee gemeenten Bodegraven en Reeuwijk op 1 januari 2011 is het nodig om het Erfgoedbeleid van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk te harmoniseren en te actualiseren.

Met erfgoed wordt bedoeld monumenten, archeologie en cultuurhistorie en (ontstaan van het) (veenweide)landschap. De Kadernota Erfgoed behandelt het cultuurhistorisch erfgoed van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk zoveel als mogelijk, is integraal en zal ingaan op de thema's monumentenzorg, cultuurhistorie, landschapsbehoud en archeologie.

De integrale Kadernota is een nota op hoofdlijnen en zal door de Raad worden vastgesteld. De Kadernota is bedoeld om het erfgoed van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk status te geven en richting te geven aan beleid daaromtrent. De modernisering van de monumentenzorg is in deze Kadernota verwerkt. De monumentenzorg is namelijk de afgelopen jaren van objectgericht veranderd in omgevingsgericht.

Ter onderbouwing van de in de Kadernota opgenomen beleidsvoornemens heeft adviesbureau RAAP een rapport van "Bewoning en ontginning rondom Rijn en Wiericke" opgesteld. Dit rapport maakt als bijlage onderdeel uit van de Kadernota. Tevens heeft RAAP enkele beleidskaarten opgesteld, waaronder de archeologische verwachtingskaart (AVK). Dit rapport en bijbehorende kaarten dienen samen met de Kadernota te worden vastgesteld en zullen dienen als uitgangspunt voor de nog op te stellen ruimtelijke plannen van de gemeente.

2. Visie op erfgoed

2.1 Hoofdpijnen

De in de gemeente Bodegraven-Reeuwijk aanwezige cultuurhistorische waarden zijn van groot belang. De gemeente zet er op in om deze waarden niet alleen te behouden en te versterken, maar ook om deze waarden meer gebiedsgericht te beschouwen en in positieve zin te benutten. Dit wordt "waardecreatie" genoemd. De gemeente Bodegraven-Reeuwijk ziet kansen om het economisch profijt van het cultureel erfgoed te vergroten. Het erfgoed binnen de gemeentegrenzen speelt, in combinatie met het veenweide- en plassengebied en de ligging van de gemeente in het centrum van het Groene Hart, een belangrijke rol bij een gewenste ontwikkeling van de recreatie en het toerisme.

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk streeft ernaar, dat elementen en structuren, die nauw verbonden zijn met de ontstaansgeschiedenis van het landschap en het nederzettingenpatroon, zoals de huidige landschappelijke structuur met het kenmerkende verkavelingspatroon, de lintbebouwing en het stelsel van wegen en waterlopen en de vrije doorzichten in het landschap, ook in de toekomst herkenbaar en ervaarbaar blijven. Behoud van de openheid en het kenmerkende slagenlandschap en behoud van waardevolle cultuurhistorische elementen staan hierbij voorop.

2.2. De focus

De vraag is waar de gemeente Bodegraven-Reeuwijk zich in onderscheidt ten opzichte van andere gemeenten in Nederland? De gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft een unieke combinatie van de volgende cultuurhistorische waarden:

1. *De noordgrens van het Romeinse rijk, de Limes;*

De Limes (Limes is latijns voor 'grens') was een militaire zone, die bestond uit een weg, verdedigingswerken en burgernederzettingen. Het was een belangrijke handelsroute en langs deze route ontstond een uitwisseling van culturen. De limes gaf de aanzet tot de eerste infrastructuur in Nederland. De Romeinse makers van de limes brachten hun religie, monetaire stelsel, taal, schrift, gebruiken en technieken mee naar ons land. En die invloed is tot op de dag van vandaag voelbaar. In Bodegraven heeft nabij de Oud Bodegraafseweg een castellum gelegen. Het Nederlandse deel van de Limes staat op de nominatielijst voor het Werelderfgoed.

2. *De Oude Hollandse Waterlinie met als duidelijke exponent de Wierickerschans;*

De Oude Hollandse Waterlinie was een waterlinie voor de verdediging van Holland in de 17e en 18e eeuw. Na 1672 kreeg deze linie een permanent karakter. Een van de forten die gebouwd werden was de Wierickerschans. Kenmerkend is het verborgen

karakter van de linie. Grotendeels (de zgn. inundatiegebieden) is die verstoep in het landschap. Pas wanneer de linie in gebruik was, was deze volledig zichtbaar.

3. *Het Veenweide-, plassen en oeverwallenlandschap*

Door ons veenweidelandschap stroomt al sinds ongeveer 3000 v.C. de Oude Rijn. Niet alleen de ontginningen van de veenweiden maar ook de oeverwallen van de Oude Rijn vormen belangrijke elementen van de ontstaansgeschiedenis van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk.

De bovengenoemde perioden en landschappen hebben in hoge mate bijgedragen aan de identiteit van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk. Om die reden vormen deze perioden en landschappen een speerpunt bij het uitvoeren van erfgoedbeleid.

In bijlage 1 is nadere informatie over de verschillende perioden en landschappen.

2.3. Erfgoed als inspiratiebron

Het gemeentelijk erfgoedbeleid wordt bepaald door:

- de natuur- en landschappelijke en de traditionele/lokale vormgevingsaspecten;
- de culturele aspecten, de onroerende goederen, boven en onder de grond en de bijzondere landschapselementen;
- de sociaaleconomische aspecten die het landschap, de vormgeving van de objecten en het locale gedrag beïnvloeden.

De kwaliteit van het bestaan wordt voor een belangrijk deel gevormd door de omgeving waarin mensen leven. Die omgeving is in de loop van eeuwen gevormd en draagt letterlijk de sporen van het ontstaan van een gezamenlijke identiteit van mensen in een omgeving. De bouwkundige en landschappelijke structuren en objecten geven aan hoe de leefomgeving tot stand is gekomen en hebben als zodanig een hoge cultuurhistorische waarde. Om die reden is het van groot belang dit erfgoed te beschermen en zoveel mogelijk te behouden voor toekomstige generaties. Die betekenis kan op verschillende terreinen worden gevonden:

- **Maatschappelijk:** Erfgoed fungeert als karakter- en gezichtsbepalend element van een buurt of een dorpskern en heeft daarom een sterke symboolfunctie. Mensen kunnen een symbool gebruiken om zich met een bepaalde plek te identificeren en kunnen daar een gevoel van verbondenheid met een omgeving aan ontlenu dat velen als uitermate waardevol ervaren.
- **Economisch:** de aanwezigheid van erfgoed kan de aantrekkelijkheid en daarmee de aantrekkingskracht van een bepaalde omgeving versterken.
- **Toeristisch:** Erfgoed kan een rol spelen om de toeristische aantrekkingskracht van de gemeente te versterken, zoals bijvoorbeeld bij Open Monumentendag.

Daarnaast ligt aan de wens tot het behouden van bepaalde cultuurhistorische aspecten en structuren een aantal fundamentele waarden ten grondslag:

- monumenten, landschapselementen en gevonden archeologische restanten zijn overblijfselen uit het verleden en tonen iets van de cultuur van vorige generaties;
- monumentenzorg en archeologie leveren informatie over materialen en constructies van historische bouwwerken en over de sociale en culturele structuur waarbinnen die restanten van objecten ooit een plaats hadden;
- monumenten tonen aan dat esthetische principes, opvattingen over architectuur en bouwtechnische regelgeving niet alleen naar tijd, maar ook naar plaats vaak sterk verschillen.

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk stimuleert het vergroten van de historische belevingswaarde van haar gebied, door bijvoorbeeld bijzondere projecten als inspiratiebron te laten dienen in het ruimtelijk ontwerp. Hiertoe worden monumenten, cultuurhistorie, landschap en archeologie al in een vroeg stadium bij de planvorming betrokken.

Alle bebouwingslinten, dijken, kaden, houtwallen, heirbanen e.d. kunnen door het openbaar toegankelijk maken en het plaatsen van een informatiebord over de bijzondere ontstaansgeschiedenis, bijdragen aan het vergroten van de historische belevingswaarde van het gebied.

Met erfgoed als inspiratiebron wil de gemeente Bodegraven-Reeuwijk de aan haar geboden kansen benutten en waarde creëren.

2.4 De rol van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk

In de gemeente Bodegraven-Reeuwijk zijn veel inwoners, instellingen en bedrijven actief betrokken bij hun leefomgeving en hun cultuurhistorie. Er worden al veel initiatieven genomen die bijdragen aan de samenleving en er is sprake van een bloeiend verenigingsleven en veel vrijwilligers.

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk richt zich meer op het beschikbaar krijgen van de kennis en informatie voor de oplossing van maatschappelijke problemen. De gemeente Bodegraven-Reeuwijk zoekt hierbij de samenwerking met anderen. Hierbij wil de gemeente Bodegraven-Reeuwijk, daar waar maatschappelijke partners goed in staat zijn om zelf initiatief te nemen, hen hierbij niet in de weg staan. Als het nodig is, neemt de gemeente de regierol. Met de regierol bedoelt de gemeente Bodegraven-Reeuwijk de wijze waarop de gemeente bijdraagt aan het oplossen van maatschappelijke problemen door partijen te verbinden, afstemming te stimuleren en te coördineren. Hierdoor ontstaat meer samenhang.

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk zal goede initiatieven, die passen in het erfgoedbeleid, waar mogelijk ondersteunen en afhankelijk van de omstandigheden faciliteren, stimuleren of aanjagen.

2.5 Uitvoerbaarheid

2.5.1 Erfgoedcommissie

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft een monumentencommissie. De monumentencommissie bestaat uit onafhankelijke deskundige leden en adviseert het gemeentebestuur gevraagd en ongevraagd over de toepassing van de wet- en regelgeving en de Erfgoedverordening. Wij hechten er aan dat de monumentencommissie kennis van zaken heeft. Leden van de monumentencommissie vertegenwoordigen daarom geen specifiek belang. De huidige monumentencommissie bestaat overeenkomstig nieuwe wet- en regelgeving uit leden met de volgende deskundigheden: archeoloog, erfgoedspecialiste, een restauratie architect, een persoon met kennis van locale en regionale historie en een historisch geograaf met kennis van het (cultuur)landschap.

Omdat de commissie zich niet alleen bezighoudt met monumenten maar ook met cultuurhistorie en archeologie verdient het aanbeveling om de monumentencommissie, met ingang van de datum dat de Kadernota Erfgoed wordt vastgesteld door de gemeenteraad, de Erfgoedcommissie te noemen. Het reglement van de monumentencommissie zal in 2012 worden aangepast.

2.5.2 Financieel

Ten aanzien van de financiële uitvoerbaarheid van het erfgoedbeleid, dient te worden vastgesteld dat het financieel meerjarenperspectief van de gemeente niet positief is. De inzet is er daarom op gericht om het erfgoed waar mogelijk met andere middelen dan financiële middelen vorm te geven. De gemeente Bodegraven-Reeuwijk ziet geen ruimte om meer budget, dan nu het geval is, vrij te maken voor de uitvoering van de Kadernota Erfgoed. Voor wat betreft de financiële aspecten m.b.t. monumenten en archeologie wordt verwezen naar paragraaf 3.4 en 3.5.

2.5.3 Juridisch

De juridische uitvoerbaarheid van het beleid zal worden geborgd via een aanpassing van de huidige verordening ten aanzien monumenten en cultuurhistorie. In 2012 zal een Erfgoedverordening ter vaststelling aan de gemeenteraad worden aangeboden waarin de regels voor subsidiëring, aanwijzing van te beschermen objecten en de samenstelling en werkwijze van de gemeentelijke monumentencommissie worden opgenomen. De inhoud van deze regels zijn gebaseerd op de in deze kadernota geformuleerde beleidsuitgangspunten.

2.5.4 Communicatie

Op de gemeentelijke website zal uitgebreid aandacht worden besteed aan het aspect erfgoed. De beschikbare en vastgestelde lijsten van monumenten, verordeningen, plannen, visies en kaarten van de gemeente zullen zo veel mogelijk digitaal worden ontsloten.

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk zal de samenwerking met (de Monumentenwacht van) het Erfgoedhuis Zuid-Holland en andere bestaande overlegstructuren continueren. Monumenten, archeologie en cultuurhistorie vertellen het verhaal van het verleden. In samenwerking met de lokale historische verenigingen en de amateurarcheologen van de Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN) kan het verhaal en/of de vondsten worden ontsloten bijvoorbeeld door populair wetenschappelijke publicaties, brochures en/of tentoonstellingen. Hiermee streeft de gemeente er naar om kennis, belangstelling, en waardering over en voor de cultuurhistorische waarden te vergroten. Eén en ander met inachtnaam van de rol zoals die beschreven is in paragraaf 2.4 van deze nota.

3. Cultuurhistorische waarde

3.1 Verankering van waarden in de ruimtelijke ordening

Voor de onderbouwing en uitvoering van het erfgoedbeleid is in mei 2011 het rapport "Bewoning en ontginning rondom Rijn en Wiericke" opgesteld, hierna te noemen Archeologisch beleidsrapport. Het rapport heeft als bijlagen vier kaarten:

1. Kaartbijlage 1 is een overzicht van bekende vindplaatsen, AMK terreinen en archeologische onderzoeken;
2. Kaartbijlage 2 is een landschappelijke eenhedenkaart met archeologische vindplaatsen;
3. Kaartbijlage 3 is een historisch-geografische en archeologische waardenkaart: late Middeleeuwen – Nieuwe tijd (tot circa 1850);
4. Kaartbijlage 4 is de Archeologische beleidsadvieskaart.

Voorbedoeld rapport en bijbehorende kaartbijlagen worden samen met voorliggende Kadernota vastgesteld en zullen vervolgens dienen als uitgangspunt voor de nog op te stellen ruimtelijke plannen. De kaarten, visies, plannen en verordeningen van de gemeente zullen bij wijzigingen in de wet- en regelgeving worden geactualiseerd en anders om de vijf jaar.

Een belangrijke pijler in de erfgoedzorg is de verankering van die zorg voor het cultuurhistorisch erfgoed in de ruimtelijke ordening. Dit zal op verschillende manieren tot uiting komen:

- In of na 2012 wordt de structuurvisie vastgesteld voor het grondgebied van de voormalige gemeente Reeuwijk. Daarin zal nadrukkelijk aandacht zijn voor monumenten, cultuurhistorie, landschap en archeologie.
- De komende jaren worden de bestemmingsplannen geactualiseerd. In elk nieuw bestemmingsplan komt een cultuurhistorische paragraaf waarin wordt aangegeven welke waarden zich waar bevinden en hoe daarmee zal worden omgegaan. Archeologische waarden zullen door middel van voorschriften zo adequaat mogelijk worden beschermd.
- Cultuurhistorie zal een prominente rol spelen bij ruimtelijke ontwikkelingen binnen onze gemeente.

3.2 Monumenten

3.2.1 Algemeen

In de gemeente Bodegraven-Reeuwijk komt een niet onaanzienlijke hoeveelheid historische bouwwerken voor. Een gedeelte daarvan valt onder de bescherming van de Monumentenwet 1988, een ander deel geniet bescherming onder de twee monumentenverordeningen van de voormalige gemeenten Bodegraven en Reeuwijk.

In de fase van het waarderen en selecteren van gebouwde objecten is ernaar gestreefd een weloverwogen keuze te maken van objecten waarvan na een vakinhoudelijke toetsing is gebleken dat deze om een aantal redenen behouden zouden moeten blijven. Een zogenaamde redengevende beschrijving maakt deel uit van het besluit tot aanwijzing van een object als gemeentelijk monument.

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft de afgelopen 40 jaren actief vele monumenten op lijsten van gemeentelijke monumenten geplaatst of het rijk de mogelijkheid geboden om rijksmonumenten aan te wijzen. De gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft 52 rijksmonumenten en 73 gemeentelijke monumenten (zie Bijlage 3). Een van de gemeentelijke monumenten is een natuurgebied rondom een afgebroken vervening op een locatie met hoge cultuurhistorische waarde. De petgaten en de legakkers zijn daar nog zichtbaar.

3.2.2 Onderzoek en bescherming

De gemeente zal de komende drie jaar een onderzoek instellen naar de huidige gemeentelijke monumenten en nagaan of er wellicht objecten van de lijst af kunnen. Tevens is het de bedoeling om de inventarisatie, de waardering en de selectie van cultuurhistorische waarden voortzetten. De uitgangspunten daarvoor veranderen niet:

- Representativiteit voor de ontstaansgeschiedenis;
- Representativiteit voor de historische karakteristiek, mede in relatie met de regio;
- Kwaliteit van de (leef)omgeving;
- (Bouwkundige) kwaliteit van het object en de financiële consequenties van bescherming;
- Evenwichtige samenstelling van de monumentenlijst ten aanzien van aard, betekenis, periode en geografische ligging;
- Samenhang met toerisme en recreatie;
- Hoe uniek is de cultuurhistorische waarde voor de gemeente.

Betrokkenheid bij de drie thema's die genoemd zijn bij de "focus" in hoofdstuk 2.1 zullen bij een eventuele aanwijzing voorkeur verdienen.

In de op te stellen bestemmingsplannen zullen de objecten en het natuurgebied, die op de lijsten staan, worden beschermd. Tevens verdienen de objecten die op de Monumenten Inventarisatielijsten staan, maar geen monument zijn geworden, enige bescherming voor zover zij nog een ensemble vormen met de omgeving en/of uniek zijn. De monumenten waren bij de gemeenten Bodegraven en Reeuwijk reeds goed beschermd. Daarom behoeven de regels betreffende monumenten in de Kadernota Erfgoed hoogstens een verfijning. Archeologie en cultuurhistorie/cultuurlandschap hebben nieuwe wetgeving. Hierna zal de Kadernota het landschap en de archeologie uitgebreider behandelen.

3.2.3 Financiële aspecten

De gemeenten Bodegraven en Reeuwijk hebben de gemeentelijke monumenten subsidies verleend voor onderhoud of restauratie overeenkomstig de geldende

subsidieverordeningen. De gemeente Bodegraven-Reeuwijk is van oordeel dat het jegens de eigenaren van de gemeentelijke monumenten niet aanvaardbaar is hen in het kader van de Monumentenverordening (aan te passen in een Erfgoedverordening 2012) bepaalde (o.a. wettelijke) verplichtingen op te leggen indien daar niet een aanspraak op toekenning van subsidie voor onderhoud tegenover kan worden gesteld. Daarom vindt de gemeente Bodegraven-Reeuwijk het van belang dat de thans beschikbare financiële middelen voor de subsidiering van onderhoudskosten zo veel mogelijk in stand moeten blijven.

Het beschikbare budget voor het onderhoud van 73 gemeentelijke monumenten en 3 molens bedraagt in 2011 € 37.560,-. De gemeente Bodegraven-Reeuwijk ziet geen mogelijkheid om dit budget te vergroten. De beschikbare gelden worden voor een groot deel als subsidie overeenkomstig de bepalingen van de nog vast te stellen Erfgoedverordening 2012 uitgekeerd aan de eigenaren van gemeentelijke monumenten en 3 molens voor onderhoudskosten. In bijzondere omstandigheden kan de gemeenteraad beslissen dat er gelden aan andere monumenten en/of beschermenswaardige objecten/terreinen ter beschikking worden gesteld.

Een andere manier om de eigenaren van gemeentelijke monumenten tegemoet te komen is om de betreffende objecten vrij te stellen voor de Onroerend Zaakbelasting (OZB). Er zal een onderzoek plaatsvinden naar de juridische mogelijkheden en de financiële haalbaarheid hiervan. Uitgangspunt bij dit onderzoek is dat de totale inkomsten van de OZB hierdoor niet omlaag gaan. Wanneer blijkt dat één en ander mogelijk is, kan dit met ingang van 2012 worden ingevoerd.

Om de subsidieverstrekking voor het onderhoud van monumenten ook een daadwerkelijke bijdrage te laten leveren aan het behoud van deze monumenten, vindt de gemeente Bodegraven-Reeuwijk het van belang dat de te verstrekken subsidies per individueel geval op peil blijven. Gezien het beperkte budget is het daarom niet wenselijk om het aantal van 73 gemeentelijke monumenten te vergroten. Nieuwe gemeentelijke monumenten kunnen daarom pas worden aangewezen als een ander object zijn status van gemeentelijk monument verliest. Om dezelfde reden komt de restauratiesubsidie te vervallen.

Eigenaren van aangewezen monumentale objecten kunnen onder bepaalde voorwaarden aanspraak maken op subsidieverlening ten behoeve van onderhoud van een monument. Dit geldt ook voor drie molens, die rijksmonumenten zijn. Om deze bijzondere molens in stand te houden is onderhoudssubsidie nodig. Deze drie molens met de oorspronkelijke molenbiotoop zijn de enige drie molens van de oorspronkelijk 28 molens die de gemeenten Bodegraven en Reeuwijk hadden. De gemeente Bodegraven-Reeuwijk vergoedt slechts 25% van de onderhoudskosten van de molens. De overige kosten worden vergoed door de provincie Zuid-Holland en het rijk.

3.3 Landschap

3.3.1 Zichtbare ontwikkelingen

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk ligt in het centrum van het Groene Hart. In het huidige landschap van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk zijn de ontwikkelingen in de loop der tijd nog goed af te lezen. De voor het landschap belangrijkste zijn:

- Circa 1100-1300: de initiële ontginningen (van het toenmalige veengebied, met hier en daar een veenriviertje). Hierbij ontstonden ook dorpskernen (met kerken) en lintbebouwing.
- 14de eeuw: nieuwe weteringen en kaden, dankzij het moeten (gaan) beheersen van de waterhuishouding. Hierbij ontstonden ook polders. Kaden waren eerst nog niet nodig, maar later vanwege de veeninklinking wel. De afwatering ging vanuit het hele gebied naar het zuiden, naar de Hollandsche IJssel. Dankzij nieuwe doorgaande weteringen ontstonden ook nieuwe dorpen op gunstig gelegen kruispunten.
- 15de – 17de eeuw: invoering van poldermolens in de waterhuishouding. Dit ging soms (of eerst nog) op de afwatering naar de Hollandsche IJssel, maar (later) ook naar andere buitenwateren, zoals de Gouwe en de Oude Rijn. De Breevaart en de Wierickes bleven hier een belangrijke rol in spelen, maar andere weteringen verloren soms hun functie en gingen daarom deels verloren.
- 17de-19de eeuw: verveningen, die in sommige gevallen ook weer werden drooggemaakt.
- 16de -20ste eeuw: hier en daar een nieuwe weg en later ook spoor- en tramwegen, snelweg, etc.

3.3.2 Cultuurlandschap

De kwaliteiten van het (cultuur)landschap zijn o.a.: de Oude Hollandse Waterlinie met als duidelijke exponent de Wierickeschans, veenriviertjes, vaarweteringen, historische waterlopen, verveningscomplexen, veenputten, kleiputten, afwijkende percelen, boerenverveningen, geriefhoutbosjes, pestbosjes, houtwallen, reewallen, historische paden, bebouwingslinten, heirbanen, eendekooirelicten, historische bebouwingsplaatsen, molens met molenbiotopen, waaierpatronen, openheid, zichtlijnen. Tevens beschikt de gemeente Bodegraven-Reeuwijk beschikt over waardevolle dorpskernen en unieke boerderijlinten.

De agrarische sector heeft in de loop der eeuwen vorm gegeven aan het landschap en de grondgebonden veehouderij en is nog steeds een belangrijk drager van het buitengebied van de gemeente. Een optie voor behoud en versterking van de landschapswaarde is wellicht de handhaving van de melkveehouderijbedrijven. Voor de versterking van de agrarische sector worden de ruimtelijke mogelijkheden, zo mogelijk, uitgebreid om de inkomsten van de agrarische sector te verbreden. Bij de functieverandering van karakteristiek vrijkomende agrarische complexen en toepassing van de ruimte-voor-ruimte-regeling wordt gestreefd naar behoud van de cultuurhistorische waardevolle panden en speelt de ensemblewaarde van het complex een belangrijke rol.

3.3.3 Druk op het landschap

De druk van de gebruiksfuncties op het landelijk gebied is de laatste jaren toegenomen. Dit kan een bedreiging vormen voor de landschapskwaliteit van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk. Het is van belang om het unieke landschap van de gemeente zoveel mogelijk te behouden.

De gemeente richt zich middels de bestemmingplannen voor het buitengebied op het beschermen van de karakteristieke cultuurhistorische landschapswaarden. Hierbij moet bijvoorbeeld worden gedacht aan het aanlegvergunningstelsel voor werkzaamheden die de gebiedseigen natuurlijke en landschappelijke waarden kunnen aantasten.

3.3.4 Conclusies

Op basis van het voorgaande worden de volgende conclusies getrokken.

1. de bescherming en waar mogelijk de ontwikkeling van de landschappelijke kwaliteiten op het grondgebied van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk vindt plaats via de (actualisatie van) bestemmingsplannen.
2. Indien het niet mogelijk is om het gehele veenweidelandschap te behoeden voor verandering dan wordt de focus gelegd op de Limes. De Oude Hollandse Waterlinie met als belangrijke exponent de Wierickeschans en het veenweidelandschap van 1800 tot 1950.

3.4 Archeologie

3.4.1 Algemeen

Als gevolg van nieuwe wetgeving zijn de taken en bevoegdheden ten aanzien van archeologische monumentenzorg gedecentraliseerd naar gemeentelijk niveau. De rol die de gemeenten in het nieuwe archeologiebestel vervullen is cruciaal voor het behoud van het gezamenlijk erfgoed. Deze Kadernota verwoordt mede het beleid van de gemeente op basis van de Archeologische verwachtingskaart (hierna te noemen AVK) die door RAAP Archeologisch Adviesbureau is opgesteld. In de Kadernota staat beschreven op welke manier de gemeente invulling zal geven aan de verplichtingen die de Wet op de Archeologische Monumentenzorg met zich meebrengt.

Kort samengevat kan uit de AVK worden geconcludeerd dat het grondgebied van de gemeente zeer waardevolle archeologische gebieden herbergt. De gemeente is het bevoegde gezag inzake archeologie. Dit impliceert dat de gemeente beleidsvrijheid heeft en de regie over de ruimtelijke ontwikkelingen op het gemeentelijk grondgebied in handen houdt. De gemeente houdt zelf de hand in de belangenafweging en wordt geacht selectiebesluiten ten aanzien van archeologisch onderzoek te nemen.

Bestemmingsplanvoorschriften met betrekking tot archeologie dienen te zijn aangepast op de gemeentelijke beleidsregels. Omdat het uitgangspunt is om - zo veel als mogelijk - gebruik te maken van bestaande wet- en regelgeving, sluit het archeologisch beleid aan op de wet- en regelgeving van het bestaande ruimtelijke ordeningsbeleid en het bestaande beleidsinstrumentarium als bestemmingsplannen en vergunningenstelsel. De sectie Archeologie van de Erfgoedinspectie houdt zich vooral bezig met het toezicht houden op de naleving van de wet bij archeologische opgravingen en de omgang met vondsten en wettelijk beschermde archeologische monumenten. Specifiek wordt gekeken of de opgravingen voldoen aan de in de beroepsgroep geldende normen en kwaliteitseisen.

Met de introductie van marktwerking in het archeologische bestel is een systeem van kwaliteitszorg opgezet: de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA). Toezicht op de naleving van de KNA berust bij de laatstgenoemde sector. Beheer van de KNA is in handen van het Centraal College van Deskundigen (CCvD), ondergebracht bij de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB). De Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOaA) maakt onderdeel uit van de KNA. De NOaA is opgezet om op nationaal niveau de samenhang te bevorderen in de doelen en de prioriteiten van het archeologische onderzoek. Naast de NOaA is er ook een provinciale onderzoeksagenda (POA).

3.4.2 Provinciaal beleid

Naast gemeenten en Rijk speelt ook de provincie een rol in de archeologische monumentenzorg. De belangrijkste taken en bevoegdheden van de provincies zijn:

- stimulering en advisering bij ruimtelijke plannen;
- bevoegd gezag bij o.a. ontgroningen en inpassingplannen;
- eigenaar van bodemvondsten en deponhouder.

De provincie heeft haar ruimtelijk beleid weergegeven in de Structuurvisie "Visie op Zuid-Holland", die is vastgesteld op 2 juli 2010. In de structuurvisie geeft de provincie haar ruimtelijke belangen aan. De structuurvisie is vooral een zelfbindend en richtinggevend document voor de provincie. Juridische verankering vindt plaats middels de Verordening Ruimte, die regels stelt aan gemeentelijke bestemmingsplannen. De provincie heeft 14 provinciale belangen onderscheiden, waarvan "behouden van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS)" er een is.

De CHS moet bijdragen aan de kwaliteit en diversiteit van het landschap en is daarmee een belangrijke grondlegger voor ruimtelijke planvorming. Archeologisch erfgoed is onderdeel van de CHS. In paragraaf 5.7.4 van de provinciale structuurvisie is opgenomen dat archeologisch onderzoek niet altijd hoeft te worden uitgevoerd. Indien er sprake is van gebieden met een archeologische verwachting en er geen werkzaamheden gaan plaatsvinden dieper dan 30 cm onder het maaiveld of het plan een omvang kleiner dan 100 m² heeft, dan hoeft er volgens de structuurvisie geen archeologisch onderzoek plaats te vinden. Op terreinen met bekende archeologische

waarden dient in geval van bodemingrepen altijd archeologisch onderzoek plaats te vinden. In overeenstemming met de Monumentenwet kan hier gemotiveerd van worden afgeweken.

3.4.3 Gemeentelijk beleid

Het gemeentelijk archeologiebeleid moet er op gericht zijn beleidsregels op te stellen om gebieden met archeologische verwachtingswaarden in alle ruimtelijke plannen en projecten op te nemen en waar mogelijk te ontzien. Een verantwoorde omgang met een verantwoord beheer van het archeologische bodemarchief begint met kennis over wat beheerd moet worden.

De twee archeologische verwachtingenkaarten van de gemeenten Bodegraven en Reeuwijk van 2007 zijn in mei 2011 geactualiseerd en samengevoegd tot een Archeologische Verwachtingenkaart 2011 (zie hoofdstuk 2.2).

De archeologische verwachtingenkaart (AVK) geeft een vlakdekkend inzicht in de archeologische waarden en verwachtingen in de gemeente, in combinatie met de landschappelijke context hiervan. Deze kaart is specifiek gemaakt voor gebruik op gemeentelijk niveau en is het uitgangspunt voor het in deze Kadernota geformuleerde beleid. Op basis van deze AVK is het voor de gemeente mogelijk initiatiefnemers zo adequaat mogelijk te informeren over eventuele (procedurele, juridische en financiële) consequenties van ruimtelijke ingrepen. Deze kaart zal op de website van de gemeente geplaatst worden. De kaart zal om de vijf jaar worden geactualiseerd door een archeologisch specialist.

3.4.4 Verankering van archeologische waarden in bestemmingsplannen

Het vastleggen van archeologische waarden en verwachtingen in bestemmingsplannen is onderdeel van de in 2007 vastgestelde Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMZ). Deze wet veranderde enkele onderdelen van de Monumentenwet 1988. Artikel 38a van deze wet geeft nu aan dat de gemeenteraad bij vaststelling van een bestemmingsplan rekening dient te houden met archeologische waarden. Gemeenten geven hier invulling aan door bij het vaststellen van bestemmingsplannen rekening te houden met eventuele archeologische waarden. Onder deze waarden vallen archeologische waardevolle gebieden en gebieden met een verhoogde archeologische waarde. Deze waarden krijgen een archeologische (mede)bestemming, die wordt vermeld in de toelichting van een bestemmingsplan, begrensd in de verbeelding (plankaart) en voorzien van regels gekoppeld aan een vergunningstelsel.

Vanaf circa 2008 wordt in de bestemmingsplannen van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk (en haar rechtsvoorgangers) een adequate archeologische paragraaf opgenomen met de daarbij behorende bestemmingen en voorschriften. Uitgangspunt is daarbij dat in gebieden met een hoge en middelhoge archeologische bestemming archeologisch onderzoek dient te worden uitgevoerd. Algemeen gesproken geldt in het

buitengebied een ondergrens van 100 m², dat wil zeggen dat bij bouwplannen die kleiner zijn dan 100 m² geen archeologisch onderzoek hoeft te worden uitgevoerd. Uitzonderingen zijn de gebieden waar vastgestelde archeologische waarden aanwezig zijn, de zogenaamde AMK-terreinen.

Terreinen met vastgestelde archeologische waarde

Uit eerder onderzoek is naar voren gekomen dat in het terrein archeologische resten in een hoge concentratie voorkomen. De resten zijn aangemerkt als behoudenswaardig op grond van kwaliteit, zeldzaamheid en contextwaarde. Ingrepen die tot (fysieke) aantasting van de verwachte archeologische waarden leiden, moeten zoveel mogelijk worden vermeden. Dergelijke terreinen komen in aanmerking voor bescherming. Voor de gemeente Bodegraven-Reeuwijk gaat het om de AMK terreinen met zeer hoge waarde:

- de resten van een Romeins castellum (Bodegraven-centrum),
- de Kromme Kamp in Waarder
- boerderij Veldzicht aan de Meije 5
- Wiltenburg

In de gemeente bevinden zich drie terreinen met een hoge archeologische waarde:

- de Commanderie van de Johanniterorde aan de Korte Waarder 53 in Nieuwerbrug
- gebied de Vrije Nes aan de Oud Bodegraafseweg
- de Wierickerschans

In het algemeen geldt dat, indien uitvoering van (her)inrichtingsplannen niet vermeden kan worden, het de voorkeur heeft deze zoveel mogelijk plaats te laten vinden in zones met een lage archeologische verwachting. Wanneer bodemverstoring in zones met een hoge of middelhoge archeologische verwachting niet vermeden kan worden, dient in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming in de desbetreffende delen verkennend en/of karterend archeologisch onderzoek plaats te vinden. Voor deze gebieden geldt geen vrijstelling van archeologisch onderzoek. Daarnaast geldt in de historische kern van Bodegraven een ondergrens van 50 m². Ook geldt er in sommige gevallen een vrijstelling van de verstoringdiepte, bijvoorbeeld 40 cm onder het maaiveld (40 cm – Mv).

Om enige uniformiteit in de voorschriften te bewerkstelligen verdient het de aanbeveling om voor de gehele gemeente dezelfde ondergrenzen vast te stellen en niet per bestemmingplan afzonderlijke ondergrenzen.

De ondergrenzen zijn op basis van de afweging van enerzijds archeologisch inhoudelijke argumenten en anderzijds praktisch economische argumenten tot stand gekomen. Het uitgangspunt is dat bekende en (nog) onbekende archeologische vindplaatsen zoveel mogelijk moeten worden behouden zonder dat dit tot onevenredige inspanningen of onnodig veel archeologische onderzoeken leidt. De bekende archeologische waarden zijn

hiervoor vertaald naar archeologische waarden (AW's) terwijl de archeologische verwachtingen zijn vertaald naar te verwachten archeologische waarden (VAW's)

Criteria in bestemmingsplannen

Voorgesteld wordt om voor wat betreft de bestemmingsplannen in de gemeente Bodegraven-Reeuwijk conform voornoemde archeologische verwachtingenkaart de volgende criteria te hanteren:

Aanwezige archeologische waarden

	Omschrijving	Beleid
Archeologische waarde (AW) categorie 1	Deze categorie betreft terreinen en/of zones waar de aanwezigheid van archeologische resten is aangetoond. Het gaat om AMK-terreinen (met een hoge of zeer hoge waarde) die niet wettelijk beschermd zijn.	In geval van bodemingrepen dieper dan 35 cm –Mv en groter dan 50 m ² dient voorafgaand aan ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek plaats te vinden. Doel van het onderzoek is het vaststellen van de aanwezigheid van archeologische resten. Bij het onderzoek dient reeds uitgevoerd onderzoek betrokken te worden en als uitgangspunt te fungeren.
Archeologische waarde (AW) categorie 2	Deze categorie betreft terreinen en/of zones waar de aanwezigheid van archeologische resten is aangetoond. Het gaat om een uiteenlopende groep vindplaatsen: historische dorpskernen en bewoningslinten met verspreide bebouwing. Verder vallen ook de bufferzones van 50 meter rondom AMK- terreinen en de bekende vindplaatsen (inclusief een buffer van 50 meter) hieronder.	In geval van bodemingrepen dieper dan 40 cm –Mv en groter dan 100 m ² dient voorafgaand aan ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek plaats te vinden. Doel van het onderzoek is het vaststellen van de aanwezigheid van archeologische resten.
Archeologische waarde (AW) categorie 3	Deze categorie betreft de Romeinse limesweg. In geval van werkzaamheden binnen een straal van 50 m rondom het (vermeende) wegtracé.	In geval van bodemingrepen dieper dan 40 cm –MV en groter dan 50 m ² .

Verwachte archeologische waarden

	Omschrijving	Beleid
Verwachte archeologische waarde (VAW) 1.	Deze categorie betreft de meandergordel en de oeverwallen van de Oude Rijn binnen de bebouwde kom.	<i>Bodemingrepen dieper dan 40 cm – Mv vermijden. Indien dit niet mogelijk is, is bij bodemingrepen groter dan 100 m2 voorafgaand aan ruimtelijke planvorming een inventariserend archeologisch onderzoek noodzakelijk. Doel van het onderzoek is het vaststellen van de aanwezigheid van archeologische resten.</i>
Verwachte archeologische waarde (VAW) 2	Deze categorie betreft de meandergordel en de oeverwallen van de Oude Rijn (inclusief de verlande meander ten zuiden van de Weijpooortse polder) voor zover deze buiten de bebouwde kom liggen.	<i>Bodemingrepen dieper dan 40 cm – Mv vermijden. Indien dit niet mogelijk is, is bij bodemingrepen groter dan 500 m2 voorafgaand aan ruimtelijke planvorming een inventariserend archeologisch onderzoek noodzakelijk. Doel van het onderzoek is het vaststellen van de aanwezigheid van archeologische resten.</i>
Verwachte archeologische waarde (VAW) 3	<i>Deze categorie betreft het komgebied van de Oude Rijn.</i>	<i>Bodemingrepen dieper dan 40 cm – Mv vermijden. Indien dit niet mogelijk is, bij bodemingrepen groter dan 25.000 m2 voorafgaand aan ruimtelijke planvorming een inventariserend archeologisch onderzoek noodzakelijk. Doel van het onderzoek is het vaststellen van de aanwezigheid van archeologische resten.</i>
Verwachte archeologische waarde (VAW) 4	Deze categorie betreft het zuidelijke deel van de gemeente waar in het komgebied oudere stroomgordels aanwezig zijn (Benschop, gouderak, Waddinxveen en Zuidplas).	Bodemingrepen dieper dan 200 cm – Mv vermijden. Indien dit niet mogelijk is, bij bodemingrepen groter dan 10.000 m2 voorafgaand aan ruimtelijke planvorming een inventariserend archeologisch onderzoek noodzakelijk. Doel van het onderzoek is het vaststellen van de aanwezigheid van archeologische resten.
Verwachte archeologische waarde (VAW) 5	<i>Waterbodems.</i>	<i>Bij ingrepen in de waterbodem (b.v. baggeren); bureauonderzoek laten uitvoeren (conform de vigerende KNA Waterbodems)</i>
Verwachte archeologische waarde (VAW) 6	Deze categorie betreft terreinen die dermate zijn aangetast dat er geen archeologische verwachting geldt.	Geen beperkingen ten aanzien van bodemingrepen.

3.4.5 Financiële aspecten

Op basis van de wet op de archeologische monumentenzorg is het principe dat de veroorzaker betaalt van toepassing. Dit houdt in dat de initiatiefnemer van een bodemverstorende activiteit de kosten draagt, die gemoeid zijn met archeologische werkzaamheden. De kosten die de initiatiefnemer dient te maken, kunnen worden beperkt als plannen in een zo vroeg mogelijk stadium worden getoetst op erfgoed. Door erfgoed in een vroeg stadium van de planontwikkeling mee te nemen en vervolgens planaanpassing (in geval van archeologie bijvoorbeeld zgn. behoud "in situ") worden kosten voorkomen of beperkt.

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk ontvangt van het rijk jaarlijks een bijdrage met het "oormerk" archeologie van ongeveer € 10.000,-. Deze bijdrage kan worden besteed aan adviezen van een senior-archeoloog, voor het opstellen of actualiseren van een archeologische verwachtingenkaart en/of voor grondradaronderzoek.

Bijlagen

Bijlage 1: De geschiedenis van Bodegraven-Reeuwijk in het kort

Het ontstaan van het landschap

Voor het grondgebied van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk is vooral de landschapsgeschiedenis van belang om een beschrijving te geven van de karakteristieken van het bodemarchief. De ontwikkeling van het landschap had te maken met de grillen van de Oude Rijn, zo'n 5000 jaar geleden ontstaan, waarvan de loop in de afgelopen eeuwen is gewijzigd. Het water van de met regelmaat overstromende zee en rivieren bracht een gevarieerd patroon van zand- en kleiafzettingen met zich mee. Tussen de overstromingsperioden door ontstond een drassige veenlaag met vele kleinere veenriviertjes die het overtollige water afvoerden, maar later dichtslibden door nieuwe kleiafzettingen. Dit basisveen, dat zich onder geheel West-Nederland uitstrekt, werd vervolgens weer bedekt door zeekleiafzettingen als gevolg van openingen in de kustbarrière. Vervolgens ontstond het zogenaamde Hollandveen.

Het veenweidelandschap van Bodegraven-Reeuwijk is ontstaan tussen de rivieren Meije en Hollandse IJssel, die beide van jongere leeftijd zijn. De Hollandsche IJssel, de Meije en de Gouwe, zijn als veenrivier ontstaan en hadden ook, net als de Oude Rijn, een andere rivierbedding. Het riviertje de Waarder stroomde van de Oude Rijn, via Waarder naar Driebruggen. Tussen de Meije en de Hollandse IJssel lag een uitgestrekte veenmoerasvlakte met lage struiken, riet, heide en veenmossen. In de loop van de eeuwen is hier een dik veenpakket gevormd dat hoger kwam te liggen dan de rivieren. Door deze hoge ligging stroomde het regenwater op een natuurlijke manier af naar de rivieren via allerlei kronkelende veenriviertjes.

Limes (zie focus, 2.1)

Na de vorming van het veen zoals hierboven omschreven, behoorde ongeveer van 12 v. C. tot 200 n. C. een deel van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk tot het Romeinse rijk. De Oude Rijn vormde vanaf 40 n.C. de noordelijke rijksgrens van dit rijk (de Limes). In het centrum van het dorp Bodegraven lag waarschijnlijk een klein castellum (legerplaats/fort) en er kunnen enkele wachtposten (stationes) hebben gestaan. Er wordt momenteel uitgezocht of deze Romeinse resten er nog zijn en zo ja, waar. In ieder geval zijn er Romeinse resten gevonden bij de Oud Bodegraafseweg, Nassaustraat en Willemstraat. Het castellum van Bodegraven hield waarschijnlijk verband met de veenrivier, de Oude Bodegrave, die een bedreiging voor de grens zou kunnen vormen als opstandelingen het Romeinse achterland zouden willen binnendringen.

Onderdeel zijn van het Romeinse rijk had niet alleen de komst van het Romeinse leger tot gevolg, maar ook het ontstaan en de uitbreiding van (nieuwe) inheemse nederzettingen, die het leger van allerlei behoeften voorzagen. Natuurlijk is het mogelijk dat al voor de komst van de Romeinen, inheemse nederzettingen bestonden

op de wat hogere oeverwallen.

Officieel wordt de oversteek van de Romeinse Limes door de Germanen in 406 n.C. gezien als het einde van de Romeinse tijd in Nederland. Maar in het dorp Bodegraven lijken de Romeinen al in de derde eeuw n.C. vertrokken te zijn uit het gebied door aanhoudende aanvallen van inheemse volken. Vervolgens trok ook de inheemse bevolking weg uit grote delen van West-Nederland, mogelijk als gevolg van een nieuwe periode met grootschalige overstromingen. Op de oevers van de Oude Bodegrave zijn resten uit de IJzertijd, de Romeinse tijd en de Late Middeleeuwen aangetroffen.

De Vroege Middeleeuwen

Over de Vroege Middeleeuwen is niet veel bekend in Zuid-Holland. Verschillende inheemse stammen en koningen maakten aanspraken op het grondgebied. De expansie van de Franken in de loop van de 7de eeuw leidde tot de inlijving van het gebied bij het Merovingische en vanaf de 8ste eeuw het Karolingische Rijk. Uit deze periode zijn geen vondsten bekend in Bodegraven of Reeuwijk maar bewoning langs veenriviertjes kan niet worden uitgesloten.

Uit archiefmateriaal lijkt het er op dat rond 700 n.C. de bewoning in het gebied terugkeerde, hoewel tot zeker in de 11de eeuw beperkt tot de hogere oeverwallen. Ook voor de landbouw waren deze oeverwallen zeer geschikt en er werd graan verbouwd of vee gehouden. Er was jacht en visvangst. Vanaf 900 na C. werden de voormalige veengebieden, eerst kleinschalig, ontgonnen. Deze vroege ontginningen kenmerken zich door een blokvormig verkavelingspatroon, nog zichtbaar langs de Oude Bodegraven en de Meije.

De ontginningen

Met de ontginningen is ook de strijd tegen het water begonnen. Door de ontginningen werd het land geschikt voor kleinschalige landbouw. Ondertussen was er ook een bestuurlijk conflict ontstaan over de zeggenschap over deze gebieden. Zowel de bisschop van Utrecht als de graaf van Holland, beiden aanvankelijk ondergeschikten van de Frankische koning en later de Duitse keizer, voerden een felle strijd om de macht in deze Hollandse regio's. Zowel de graaf als de bisschop kreeg het recht om de veenwildernis te ontginnen. De oudste ontginningen in Reeuwijk zijn de polder Waarder, Stein en Willens. De Laat Middeleeuwse ontginningen kenmerkten zich door "cope"-patronen en dateren uit de periode 1220-1300.

Onder andere de Oude Bodegrave, de Oude Rijn, de Meije, de Waarder, de Kerversche Wetering, de Schinkeldijk en de Nieuwdorperweg werden als ontginningsas gebruikt. In het zuidelijke deel van het grondgebied van Reeuwijk zijn diverse sporen gevonden van ontginningsboerderijen uit de 11de en 12de eeuw. In de 12de en 13de eeuw werden door dienstmannen van de Graaf van Holland de motteburchten aangelegd om het militair bestuur in het gebied te organiseren. Een motte is een aarden heuvel omringd door een houten palissade en diende als vluchtheuvel. In documenten wordt gesproken over een Fossa Wiburg/Wiburch bij het ontspringen van de Oude Bodegrave. De

Wiburch stond via de Enkele Wiericke (of een voorloper van de Enkele Wiericke) in verbinding met de Oude Rijn. Waar deze rivieren samenkwamen, werd een kleine haven aangelegd (Wiportus). De poldernaam Weijpoort is hiervan afgeleid. Voerburch is mogelijk het huidige Wiltenburg met een monumentale poort. Naast deze mogelijke motte, Wiltenburg, zijn er een drietal boerenversterkingen bekend uit deze periode, namelijk Boerderij Veldzicht aan de Meije, boerderij de Vrije Nes aan de Oude Bodegrave en de Kromme Kamp te Waarder. Op het terrein van 't Hof te Waarder in Nieuwerbrug bevond zich in de Late Middeleeuwen de commanderij van de Johannier Orde, omgeven door een gracht.

Er waren polders gevormd die kunstmatig werden droog gehouden met behulp van spierkracht en later door windmolens. In de winter werd er nauwelijks of niet gemalen, grote delen van het land lagen plas-dras of stonden onder water. Dit trok grote aantallen eenden aan, die door boeren in eendekooien werden gevangen. De droogvallende graslanden in het voorjaar vormden pleister- en broedplaatsen voor grote groepen steltlopers. Met het verbeteren van de bemalingssystemen werd het mogelijk de polders jaarrond te bemalen en de veenweidegebieden permanent droog te houden. De ontginningen hebben geresulteerd in een karakteristiek landschap met langgerekte percelen, gescheiden door brede sloten met een hoog waterpeil en een grote mate van openheid: het slagenlandschap. Dit landschap is bijzonder waardevol en uniek. In de 14de eeuw werden de Enkele en de Dubbele Wiericke gegraven ten behoeve van de waterafvoer. Deze Wiericke's gingen later deel uitmaken van de Oude Hollandse Waterlinie.

Het ontstaan van de dorpen

Inde loop der jaren ontstonden kleine woonkernen rondom een kerkje of bij een belangrijke brug. Langs de uitgestrekte polderwegen ontstond agrarische lintbebouwing. De bouw van de St. Galluskerk in de 12de eeuw, aan de noordzijde van de Oude Rijn, vormt het begin van de Middeleeuwse kern van het dorp Bodegraven. Mogelijk stond er zelfs een oudere houten voorganger van de kerk en is de kern nog ouder. De sluis uit 1363 zorgde voor een verdere economische impuls. De bebouwing van de zuidzijde van de Oude Rijn bleef tot in de 17de eeuw beperkt tot de Rijnsoever en enkele huisjes langs de Oude Bodegrave.

De dorpskernen in de voormalige gemeente Reeuwijk

De gemeente Reeuwijk is ontstaan uit een aantal buurtschappen met een eigen ambacht, beheer of heerlijkheid. Uit deze periode moet een jachtslot of buitenhuis van Van Brederode stammen, waarvan de resten vermoedelijk in Tempel, mogelijk op de plek van het Ooievaarsnest, te vinden zouden moeten zijn. De familie Van Brederode kreeg in de loop van de tweede helft van de 13de eeuw het grootste deel van het grondgebied van de gemeente Reeuwijk in handen. In oude documenten wordt ook verwezen naar het Reesveld als een van de bezittingen van de familie Van Brederode, waar later bewoning zou ontstaan dat leidde tot het ontstaan van Reeuwijk (Rewic).

Veenweide-, plassen en oeverwallenlandschap (zie focus 2.1)

Door de groeiende economie nam de vraag naar turf in de loop van de 17e eeuw toe. Er waren ook niet meer genoeg bossen om hout te verstoken. Het Goudse bedrijfsleven kon de turf goed gebruiken voor de productie van onder meer pijpen, maar ook de huizen werden ermee warm gestookt. Vanaf ongeveer 1680 is er begonnen met de natte vervening in de polderblokken rond Reeuwijk en Sluipwijk. Zo ontstond het landschap dat we nu kennen als de Reeuwijkse Plassen. Met de baggerbeugel kon tot gemiddeld 3 meter onder water veen worden gewonnen. Vele kubieke meters veen werden tot 1930 weggebaggerd. De grootschalige turfwinning heeft geresulteerd in een karakteristiek landschap, met uitgestrekte plassen, lange bebouwings- of wegenlinten, hier en daar een legakker en eilanden. Ook karakteristiek zijn de vele bruggen in het gebied. Gebiedseigen producten zoals veen, riet, ruigte, geriefhout, voedergras of hooi voor geit, verloren hun waarde. De afname van het kleinschalig agrarisch gebruik en "verparking" van het eens kale en overzichtelijke landschap was het gevolg.

Voor nieuwe bewoners, veelal uit stedelijk gebied, vormen bomen de invulling van natuur. De boomgroei, de aanleg van heggen en de bouw van schuttingen hebben het zicht op de plassen vanaf de wegen verminderd. De doorzichten zijn schaarser. Ook het oorspronkelijk oevermilieu komt onder druk te staan door "verbossing". De karakteristieke en zonbehoevende rietkragen en bloemrijke oevers werden/worden aangetast door de schaduw van de bomen. De aanleg van botensteigers en harde beschoeiingen en de chemische processen in de bodem en het water, zorgden en zorgen hier en daar nog voor verdere afbraak van het oorspronkelijke oevermilieu.

De dorpskernen in de voormalige gemeente Bodegraven

Voor 1489 waren er 222 huizen geteld in het dorp Bodegraven. Na de brand in 1489 werden er tijdens een volkstelling nog maar 133 huizen geteld. Ook in de 16de en 17 de eeuw werd het dorp een aantal keren getroffen door rampspoed. Op het terrein van het Hof van Waarder in Nieuwerbrug bevond zich in de Late Middeleeuwen de Commanderie van de Johanniter Orde (Malthezer ridders). Op het perceel hebben in ieder geval een kapel en twee huizen gestaan. Het geheel was omgeven door een gracht.

Oude Hollandse Waterlinie en Wierickerschans (zie focus 2.1)

Vanaf de 15de eeuw werden uitgebreider verdedigingsstelsels aangelegd. Van deze verdedigingsstelsels maken schansen deel uit. Schansen bestonden meestal uit een eenvoudig aardwerk met een wal en een gracht. Zo werd waarschijnlijk aan het einde van de 16de of begin van de 17 de eeuw een schans aangelegd op de plaats waar de Dubbele Wiericke bij de Oude Rijn komt: de schans Nieuwerbrugh. In 1672 werd op de hoge zijde de kleine schans Pain et Vin aangelegd. Beide schansen maakten deel uit van de Oude Hollandse Waterlinie. In tijden van dreiging konden de dijken worden doorgestoken, waardoor een groot gebied in Midden-Nederland onder water kwam te staan (inundatie) om zo te voorkomen dat de vijand kon doorstoten naar het westen van Nederland. De zone tussen de Enkele en de Dubbele Wiericke maakte deel uit van deze inundatiegebieden. In verband met de opmars van Franse troepen werd in 1672

ten westen van de genoemde twee schansen, op de plaats waar de Enkele Wiericke bij de Rijn komt, nog een derde schans gebouwd: de nog steeds bestaande Wierickerschans. Helaas vóór de Oude Hollandse Waterlinie in december 1672 dicht en konden de Franse troepen de linie oversteken. Het hele gebied tussen Woerden en Alphen a/d Rijn werd geplunderd en platgebrand. Hierbij gingen vrijwel alle huizen, boerderijen en molens aan beide zijden van de Rijn verloren. In Bodegraven is waarschijnlijk een groot deel van het dorp afgebrand. De hierboven genoemde Commanderie is door het Franse leger verwoest.

In januari van 1673 gaf Willem II opdracht de zwakke schakel in de Waterlinie bij de Oude Rijn te versterken. De Wierickerschans werd herbouwd tot een sterke en goed verdedigbare schans. Na 1815 werd de Oude Hollandse Waterlinie vervangen door de meer oostelijk gelegen Nieuwe Hollandse Waterlinie. Omdat de Wierickeschans geen deel uitmaakte van deze Nieuwe Waterlinie, verloor hij snel aan betekenis als verdedigingswerk. De bestemming veranderde rond 1828 in opslagplaats van buskruit en munitie. Het is onduidelijk wat er na 1672 van de andere twee schansen is geworden. De contouren van de kleinste schans "Pain et Vin" zijn nog herkenbaar bij een Houthandel. Van de schans Nieuwerbrugh is niets meer zichtbaar.

Veenweidelandschap ten opzichte van economie (zie focus 2.1)

In de 17de en 18de eeuw groeide Bodegraven uit tot een "deftig dorp". Kaasboeren, kaaskopers en gegoede burgers uit Gouda en Leiden namen er hun intrek. In 1870 werd Bodegraven weer getroffen door een grote brand. Hierbij brandden er 100 huizen, de Lutherse kerk en het gemeentehuis af. De aanleg van de spoorlijn en het bijbehorende station (1878) en het oprichten van een wekelijkse kaasmarkt (1882) zorgden voor een nieuwe impuls.

Bijlage 2.

Rapporten en publicaties specifiek van/over de gemeenten Bodegraven en Reeuwijk:

Landschap

- Natuur en landschap van de Reeuwijkse Plassen in kaart, 1997
- Landschapsplan Veenweidegebieden Gouwe-Meije-IJssel, 2003
- Natuurgebiedsplan Veenweiden- Midden Zuidplas, 2004
- Landschapskwaliteiten Reeuwijkse Plassen, 2008
- Landschapskwaliteiten Veenweiden Reeuwijk, 2008
- Landschappelijke studie Reeuwijk, 2009
- Gebiedsvisie Plassengebied, 2009
- Landgoedontwikkeling in Reeuwijk, 2009
- Plan van aanpak beleid landschap Reeuwijk, 2009
- Kernkwaliteiten Reeuwijk West, 2010
- Veenweideconvenant Gouwe Wiericke, 2010

Cultuurhistorie/cultuurlandschap

- Boek "Het Reeuwijkse Land" Sophie Visser. Walburg
- "Deze landstreek is bijzonder merk-waardig"
Een cultuurhistorische landschapsgeschiedenis van Reeuwijk en omgeving, mei 2007. Studie van Sophie Visser, 469 bladzijden.
- Landschappelijke elementen gemeente Reeuwijk, 2007:

Kaart elementen van voor 1400

Kaart elementen zichtbaar tot 1400 en ontstaan tussen 1400 en 1650

Kaart elementen zichtbaar tot 1650 en ontstaan tussen 1650 en 1800

Kaart elementen zichtbaar tot 1800 en ontstaan tussen 1800 en 1940

Kaart totaal bijzondere landschapselementen

Archeologie

- Archeologiebeleid gemeente Bodegraven en gemeente Reeuwijk, 2009
- Archeologische verwachtingenkaart gemeente Bodegraven 2007
- Archeologische verwachtingenkaart gemeente Reeuwijk 2007
- Archeologische verwachtingenkaart, Beleid en 4 kaarten gemeente Bodegraven-Reeuwijk 2011, RAAP

Monumenten

- Anders nog iets?: verhalen van winkeliers en neringdoenden in Bodegraven door Leendert Spijker en Jan van Jaarsveld
- Bodegraven in bedrijf, deel 4 van de Midden-Holland in bedrijf- reeks door Cock Karssen. Repro-Holland B.V. Alphen aan den Rijn 1991.
- Bodegraven: jongere bouwkunst en stedenbouw 1800-1945 (Monumenten Inventarisatie Projekt). MIP, Den Haag, 1991, 3 delen.
- Bodegraven: rapport van het Economisch-Technologisch Instituut voor Zuid-Holland E.T.I., Den Haag, 1951.
- Bodegraven's bont verleden door de bank genomen -opmerkingen en schetsen om de oudere geschiedenis van Bodegraven en ruime omgeving in beeld te krijgen door P.C. Beunder. Uitgave P.C. Beunder (druk De Boer Grafische Producties, Nieuwkoop, 1998)
- Boreft in vroeger tijd: grepen uit de historische ontwikkeling van Bodegraven. (Woerden,1967). De ontwikkeling van het dorp in de middeleeuwen en over schout Daniel van Beke.
- Castella en havens, kapellen en hoven door P.C. Beunder (circa 1986). Het standaardwerk over de Romeinse en vroegmiddeleeuwse geschiedenis. Beunder is de deskundige bij uitstek op het terrein van de archeologie van Bodegraven, Woerden en omgeving en dit werk is een samenvatting van het onderzoek, dat hij gedurende vele jaren heeft gedaan.
- De gemeentehuizen van Bodegraven door W.R.C. Alkemade en Th.H.M. Keukens, 1997.
- De geschiedenis van de Zuidzijderpolder, Prinsendijk en Molenbrug te Bodegraven door Leo van der Vlist, 1992.
- De Meije: historie van een buurtschap met karakter door Cock Karssen (Bodegraven,1981) is een boek van hetzelfde type als "t Deftige dorp" en is ook voorzien van een groot aantal illustraties.
- De Romeinse rijksgrens tussen Moezel en Noordzeekust. Tilmann Bechert en Willem J.H. Willems, 1995 Stichting Matrijs. Het boek geeft een beeld van het ontstaan en de inrichting van de Romeinse rijksgrens, van het Duitse Koblenz

aan de Moezel tot en met het befaamde, maar nog altijd niet gelokaliseerde fort Brittenburg bij Katwijk aan Zee. Van alle bekende legerplaatsen langs dit gedeelte van de grens is een bespreking opgenomen.

- De Weypoortsemolen door Leo van der Vlist en Rob Alkemade. Beschrijving van de Molen, de bewoners en de geschiedenis.
- De Wierickeschans Bodegraven door Mr. R. de Meyere, uitgave van Stichting Wierickeschans 1999
- Genius Loci-interneringsoord Wierickeschans, door W.R.C. Alkemade.
- Geschiedenis van de Evangelisch-Lutherse gemeente te Bodegraven, 1575-2005 door Cor Hamoen
- Geschiedenis van de Gereformeerde Kerk Bodegraven door B. Kemp (Bodegraven, 1961) geeft een feitelijk relaas van de geschiedenis van deze kerk sedert 1834.
- Het orgel in de St. Willibrorduskerk te Bodegraven door Ton van Eck, Adviseur KKOR, Bodegraven 28 juni 1984.
- Het oude Miland en zijn waterstaatkundige ontwikkeling door C.J. van Doorn. Kemink, Utrecht, 1940
- Nieuwerbrug aan de Rijn ons Dorp, samengesteld door Cees Brouwer (Nieuwerbrug, 1988) bevat een verzameling van allerhande korte artikelen over de geschiedenis van Nieuwerbrug, verzameld uit allerhande bronnen en tijdschriften.
- Nieuwerbrug aan de Rijn: onze school door Y. Spoormakers e.a. Brouwerdruk, Nieuwerbrug, 1992.
- Ontginningen aan weerszijden van de Oude Rijn tussen Utrecht en Zwammerdam, samengesteld door de doctoraalwerkgroep middeleeuwse geschiedenis (2 semesters) cursus 1976-1977. Deelnemers Y. Baaden, F. Befort, L. Bresser, P. Henderikx (docent), V. Kersing, H. van Kollbergen, M. Polak, P. Schevenhoven, J.W. Verhey. Historisch Seminarium van de Universiteit van Amsterdam. Amsterdam 1977-Herdruk Woerden 1983 (116 bladzijden).
- Oude prentkaarten vertellen over Bodegraven, Nieuwerbrug en De Meije door J.W. van Zwieten, Repro-Holland, Alphen aan den Rijn 1969
- -Sint Willibrord de Wachter aan de Overtocht 1865-1990 door C.M. Langeveld (Bodegraven,1990) beschrijft de ontwikkeling van de Rooms-Katholieke parochie en beperkt zich daarbij niet tot de periode 1865-1990, zoals de titel suggereert.
- Steengoed! Een wandeling langs zeven orgels en kerken in Bodegraven, "Een moment voor een instrument". 12 september 1998. Gemeente Bodegraven in samenwerking met de Commissie Open Monumentendag Bodegraven, Drukkerij van der Louw, Berkel en Rodenrijs
- Straatnamen in Bodegraven door W.J. Kusee. Verklaringen van de betekenis en geschiedenis van de straatnaamgeving in de gemeente Bodegraven.
- Syllabus geschiedenis Bodegraven door W.R.C. Alkemade 1994
- 't Deftige dorp: kleine geschiedschrijving van Bodegraven door Cock Karssen (Bodegraven, 1979). De schrijfster publiceert veel over het Bodegraafse

verleden. Dit boekje is een ideale inleiding met erg veel foto's en een algemeen historisch werk over de gemeente.

- Tramlijn Gouda- Bodegraven: stoomtram, paardentram of bokkenwagen? Door W.J. Kusee.
- Vierhonderd jaar Hervormde Gemeente 1594-1994 door de gebroeders G. en C. Hamoen (Bodegraven, 1994). Uitgebreide en aangevulde versie van een eerdere studie.
- Wat bezielde hen? 18 mei 1999-110 jaar Gereformeerde kerkgebouw Bodegraven door Cock Karssen. Uitgave: Gereformeerde Kerk Bodegraven.
- Rondom de kerk, religie en religieuze monumenten tussen de Oude Rijn en de Hollandsche IJssel, Jan van Es, Stichts-Hollandse Bijdragen-32.
- De Reeuwijkse Reeks, 20 delen, Stichting Oudheidkamer Reeuwijk
- Reeuwijk: jongere bouwkunst en stedenbouw 1800-1945 (Monumenten Inventarisatie Projekt). MIP, Den Haag, 1991.

Bijlage 3.

Rijksmonumenten

Buitenkerk 61; Buitenkerk, Bodegraven	Boerderij	nummer 9746
Burgemeester Le Coultrestraat 3, Bodegraven	Kaaspakhuis	nummer 511296
Dammekant 2; de Paardenburgh, Bodegraven	Boerderij	nummer 9747
Dammekant 22, Bodegraven	Boerderij	nummer 9748
Dammekant 28; Halfwegen, Bodegraven	Boerderij	nummer 9749
Dammekant 38; Kruidenburg, Bodegraven	Boerderij	nummer 9750
Julianastraat 30, Bodegraven	Kaaspakhuis	nummer 511297
Kerkstraat 132, Bodegraven	Kaaspakhuis	nummer 511298
Meije 131, Bodegraven	Zomerhuis	nummer 9753
Noordzijde 135, Bodegraven	Boerderij	nummer 9754
Noordzijde 14; Heining en Dam, Bodegraven	Boerderij	nummer 9755
Noordzijde 66; Rhodus, Bodegraven	Landhuis	nummer 9757
Oude Markt 1, Bodegraven	Kerk	nummer 9751
Oude markt 1, Bodegraven	Kerktoeren	nummer 9752
Overtocht 45; de Arkduif, Bodegraven	Molen	nummer 9761
Weijland 26; Knodsenburg, Nieuwerbrug	Boerderij	nummer 9768
Weijpoort 25, Nieuwerbrug	Wipmolen	nummer 9762
Zuidzijde 132 Wierickerschans, Bodegraven	Verdedigingswerk	nummer 9769
Zuidzijde 27; Zomerlust, Bodegraven	Boerderij	nummer 9758
Zuidzijde 50, Bodegraven	Boerderij	nummer 9760
Zuidzijde 71, Bodegraven	Boerderij	nummer 9759
Graaf Florisweg 4, Nieuwerbrug	Boerderij	nummer 9763
Noordzijde 130; Bodegraven; Schanzzicht	Boerderij	nummer 9764
Weijland 20, Nieuwerbrug	Boerderij	nummer 9766
Weijland 24, Nieuwerbrug; Johanneshoeve	Boerderij	nummer 9767
Weijland 9, Nieuwerbrug; Vaderswens	Boerderij	nummer 9765
Hoogeind 34, Driebruggen	Boerderij	nummer 14116
Laageind 11, Driebruggen	Boerderij	nummer 14117
Laageind 41, Driebruggen	Boerderij	nummer 14118
De Groendijck 2, Driebruggen	Boerderij	nummer 14121
Zuidkade 2, Driebruggen	Pand 17 ^e eeuw	nummer 14122

Dorp 15, Waarder	Kerk	nummer 14132
De Groendijck 39, Waarder	Boerderij	nummer 14133
Westeinde 13, Waarder	Boerderij	nummer 14134
Westeinde 21, Waarder	Boerderij	nummer 14135
Westeinde 31, Waarder	Boerderij	nummer 14136
Westeinde 43, Waarder	Boerderij	nummer 14137
's Gravenbroekseweg 1, Reeuwijk	Huis 19 ^e eeuw	nummer 32402
's Gravenbroekseweg 7, Reeuwijk	Huisje 1800	nummer 32403
's Gravenbroekseweg 9, Reeuwijk	Huisje 1800	nummer 32404
's Gravenbroekseweg 19, Reeuwijk	Boerderij	nummer 32405
's Gravenbroekseweg 21, Reeuwijk	Boerderij	nummer 32406
Oud Reeuwijkseweg 29, Reeuwijk	Boerderij	nummer 32408
Oukoopsedijk 8, Reeuwijk	2 hekpijlers met opschrift	nummer 32409
Prinsendijk 4, Reeuwijk	Wipmolen	nummer 32410
Twaalfmorgen 7, Reeuwijk	Vissershuisje	nummer 32411
Dorpsweg 22, Reeuwijk	Kruiskerk	nummer 511305
Dorpsweg 22, Reeuwijk	Pastorie	nummer 511306
Dorpsweg 26, Reeuwijk	Klooster	nummer 511307
Dorpsweg 28, Reeuwijk	Schoolgebouw	nummer 511308
Dorpsweg nabij 22	Heilig Hartbeeld	nummer 511309
Lecksdijk 22, Sluipwijk	Boerderij en erf	nummer 529061

Gemeentelijke monumenten

Brugstraat 1, Bodegraven	apotheek
Bij Brugstraat 1, Bodegraven	werkplaats/ laboratorium-apotheek
Buitenkerk 30, Bodegraven	boerderij
Emmakade 5, Bodegraven	woonhuis
Emmakade 6, Bodegraven	woonhuis
Emmakade 7, Bodegraven	woonhuis
Emmakade 8, Bodegraven	woonhuis
Emmakade 9, Bodegraven	woonhuis
Hoge Rijndijk 8, Nieuwerbrug	woonhuis
Kerkstraat 46, Bodegraven	woonhuis
Koningstraat 18, Bodegraven	kaaspakhuis
Korte Nieuwstraat 3, Bodegraven	woonhuis
Korte Waarder 19/21, Nieuwerbrug	boerderij
Nieuwstraat 29a, Bodegraven	kaaspakhuis
Noordstraat 1, Bodegraven	woonhuis
Noordstraat 2, Bodegraven	kerk
Noordstraat 49, De Phoenix, Bodegraven	olieslagerij
Noordzijde 112, Dijkzicht, Bodegraven	boerderij
Overtocht 18, Bodegraven	kerk
Rond de Watertoren 9a, Bodegraven	watertoren
Spoorstraat 19, Bodegraven	woonhuis
Spoorstraat 39, Bodegraven	geschakelde woning
Spoorstraat 41, Bodegraven	geschakelde woning
Spoorstraat 43, Bodegraven	geschakelde woning
Spoorstraat 45, Bodegraven	geschakelde woning
Zuidzijde 130, Celia's Hoeve, Bodegraven	boerderij
Zuidzijde 130a, Bodegraven	zomerhuis
Bruggemeestersstraat 11, Nieuwerbrug	klokkentoren
Bruggemeestersstraat 14, Nieuwerbrug	kerk
Buitenkerk 53, Bodegraven	boerderij
Graaf Florisweg 7, Nieuwerbrug	woonhuis
Kerkstraat 40, Bodegraven	woonhuis- kantoor
Kerkstraat 72, Bodegraven	kantoor vm. woonhuis
Kerkstraat 81, 83, Bodegraven	woonhuis- winkel- kantoor
Oude Markt 2,4, Bodegraven	woonhuis- winkel- kantoor
Koningstraat 1,3, 5, 7/17,19, Bodegraven	woonhuizen (ensemble)
Meije 5, Bodegraven	boerderij
Meije 54, 56, 58, Bodegraven	woonhuizen (ensemble)
Meije 137, Bodegraven	kerk + pastorie
Nieuwstraat 8, Bodegraven	kaaspakhuis

Nieuwstraat 42, Bodegraven	kaaspakhuis
Noordstraat 4, Bodegraven	woonhuis- kantoor
Pastorieplein 4, Bodegraven	voormalige pastorie
Spoorstraat 9,11, Bodegraven	kerk en pastorie
Spoorstraat 32, Bodegraven	woonhuis
Spoorstraat 46,48, Bodegraven	woonhuizen (ensemble)
Van Tolstraat 2, Bodegraven	café
Vlietkade 47, Bodegraven	gemaal
Wilhelminastraat 18, Bodegraven	woonhuis
Wilhelminastraat 35, Bodegraven	dokterswoning
Dorp 17, Waarder	verenigingsgebouw
Middelburgseweg 11, Reeuwijk	voorgevel boerderij c.a.
Zoutmansweg 8, Reeuwijk	woonhuis met erf
's Gravenbroekseweg 85-85a, Reeuwijk	kerk met (v/m) pastorie
Dorp 24, Waarder	kerk
Kerkweg 2-4, Reeuwijk	kerk met pastorie
Kerkweg 15, Driebruggen	woonhuis (v/m dokterswoning)
Kerkweg 18, Driebruggen	woonhuis
Molendijk 32, Waarder	aula en begraafplaats
Ree 34, Sluipwijk	woonhuis
Dorp 21, Waarder	woonhuis
's Gravenbroekseweg 6-8, Reeuwijk	woning en schuur
Kerkweg 4, Driebruggen	kantoorpand (v/m gemeentehuis)
Nieuwdorperweg 45-45a, Reeuwijk	boerderij en zomerwoning
Oosteinde 14, Waarder	boerderij
Oukoopsedijk 8, Reeuwijk	boerderijcomplex
Prinses Beatrixkade 10, Driebruggen	gemaal
Raadhuisweg 5-9, Reeuwijk	appartementencomplex (v/m gemeentehuis)
Oud Reeuwijkseweg 15, Reeuwijk	boerderij
Put van Kruijt, Reeuwijk	natuurgebied/afgebroken vervening
's Gravenbroekseweg 118-120, Reeuwijk	eerste sociale huurwoning
Oukoopsedijk 10, Reeuwijk	boerderij
's Gravenbroekseweg 122/124, Reeuwijk	eerste sociale huurwoning

Bijlage 4.

Regelgeving

De grondslag voor het gemeentelijk monumentenbeleid

De grondslag voor het gemeentelijk monumentenbeleid, zowel in de gemeente Bodegraven als in Reeuwijk, was en is nog steeds voor de gemeente Bodegraven-Reeuwijk:

in de eerste plaats de bekende wetten zoals:

- de Wet ruimtelijke ordening (Wro) en het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) 2008
- de Nota Belvédère 1999
- de Woningwet 1991
- de Wet op de stads- en dorpsvernieuwing
- de Monumentenwet 1988 en de beleidsbrief modernisering monumentenzorg (MOMO) 2009-2011
- de Wet op de archeologische monumentenzorg (WAMZ) 2007
- de Nota Regels voor ruimte 2007
- Kiezen voor karakter, Visie erfgoed en ruimte
- de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) van de provincie Zuid-Holland (landschap, nederzettingen, archeologie)
- de Structuurvisies van de provincie Zuid-Holland 2010 en van de gemeenten Bodegraven 2010 en Reeuwijk (wordt geactualiseerd)
- het Cultuurplan 2009-2012 van de provincie Zuid-Holland (noemt o.a. de Wierickeschans)
- de Wet administratieve bepalingen omgevingsrecht (Wabo) 2010
- de Handreiking Erfgoed en ruimte
- Monumentenbeleid van de gemeenten Bodegraven en Reeuwijk
- Monumentenverordeningen van de gemeenten Bodegraven en Reeuwijk
- Subsidieverordeningen van de gemeenten Bodegraven en Reeuwijk

Verder de streekplannen en de bestemmingsplannen

Op 1 januari 2009 is een wet in werking getreden betreffende de beperking van de ministeriele adviesplicht bij aanvragen om een monumentenvergunning (Wijziging van de Monumentenwet 1988 in verband met onder meer de beperking van de ministeriele adviesplicht bij aanvragen om een monumentenvergunning). Dit houdt in dat het college van B&W van alle gemeenten met ingang van 1 januari 2009 over aanvragen om monumentenvergunningen moet beslissen en over een gemeentelijke verordening moet beschikken. In de nieuwe wet wordt de ministeriele adviesplicht beperkt tot

advisering over aanvragen om een monumentenvergunning waar het onder meer sloop, reconstructie en herbesteding betreft. Voor de monumenteigenaren betekent het een vereenvoudiging van de procedure. In de wet is ook een wijziging van de procedure voor aanwijzing tot beschermd monumenten opgenomen. Dit betekent dat alle gemeenten moeten beschikken over een deskundige adviescommissie. De erfgoed- of monumentencommissie moet beschikken over deskundigheid op het gebied van cultuurhistorie, bouw- en architectuurhistorie, restauratie, landschap en stedenbouw. De erfgoed- of monumentencommissie moet onafhankelijk zijn en daarom mogen geen leden van het college van B&W in de commissie zitting nemen.

Op 1 juli 2008 is de Wro in werking getreden

In het kort behelst de Wro:

- cultuurhistorie moet worden meegenomen in de structuurvisie
- besluit ruimtelijke ordening noemt cultuurhistorie expliciet als belang
- benutten mogelijkheden van de grondexploitatiewet
- eigen verantwoordelijkheid neemt toe, maar Wro hecht aan overleg tussen overheden
- rijk en provincie werken aan Amvb's respectievelijk verordeningen
- in de toekomst digitale bestemmingsplannen

Op 1 oktober 2010 is de wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in werking getreden. Op 31 mei 2011 heeft de Eerste kamer ingestemd met het wetsvoorstel modernisering monumentenzorg, waarbij de monumentenwet en de Wabo wijzigen. De discussie in de Eerste kamer ging over de wijze waarop cultuurhistorie een plaats krijgt in ruimtelijke plannen zoals het bestemmingsplan maar ook over de vraag in hoeverre daarvoor kaders moeten worden gesteld met name voor cultuurhistorisch onderzoek dat plaatsvindt bij de voorbereiding van ruimtelijke plannen.

Door de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperking onroerende zaken (Wkpb) dient de gemeente een beperkingenregister bij te houden. In dit register is vastgelegd welk deel van een adres wel/niet is beschermd. Dit geeft ook regels voor hoe de gemeentelijke monumenten moeten worden geregistreerd.

In de beleidsbrief Modernisering Monumentenzorg (MoMo) (Kamerstuk 32.156 nr. 2, vergaderjaar 2009-2010) werd ruim aandacht besteed aan de inbedding van cultuurhistorische waarden in de ruimtelijke ordening. Een van de maatregelen op dit gebied is de aanpassing van het Besluit ruimtelijke ordening (hierna te noemen Bro).

Gemeenten moeten als gevolg hiervan per 1 januari 2012 bij het opstellen van hun bestemmingsplannen aangeven hoe ze met hun erfgoed, zowel bovengronds als ondergronds, omgaan.

Het Bro, dat per 1 januari 2012 van kracht wordt, vraagt gemeenten om rekening te houden met cultuurhistorische waarden. Gemeenten kunnen hier alleen aan voldoen als er een degelijk cultuurhistorisch onderzoek is gedaan. Pas als de onderzoeksresultaten op de bestuurlijke tafel liggen, zal cultuurhistorie in de besluitvorming een bepalende factor zijn die in alle openheid moet worden afgewogen. De vormen voor een degelijk onderzoek krijgen een regeling zoals met de kwaliteitsnormen Nederlandse Archeologie is gebeurd.

In het Bro zal tevens worden geregeld dat de aanpassing/wijziging van gevelmateriaal, dakbedekking en bijvoorbeeld het vervangen van kozijnen niet langer onvoorwaardelijk vergunningvrij is.

Bijlage 5 Samenstelling Monumentencommissie

De monumentencommissie bestaat overeenkomstig nieuwe wet- en regelgeving uit de volgende leden met eveneens genoemde deskundigheden:

Mevr. H. van Londen, archeoloog, voorzitter

Mevr. R. van Hilten, erfgoedpecialiste, vicevoorzitter

De heer R. Verweij, betrokken geweest bij de selectie van de monumenten van de gemeente Bodegraven met kennis van restauratiearchitectuur

De heer J. van Esschoten, kennis van locale en regionale historie

De heer J. Vriend, kennis van bouwkunde

Mevr. S. Visser, historisch geograaf, met kennis van het (cultuur)landschap